

DLA doktori értekezés tézisei

HORVÁTH BARNABÁS

HAGYOMÁNYŐRZÉS ÉS ÚJÍTÓ SZELLEM.
CLAUDE DEBUSSY
ZONGORAPRELÚDJEINEK ELEMZÉSE

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődéstörténeti
tudományos besorolású
doktori iskola

Budapest

2010.

I. Kutatástörténeti áttekintés

A nemzetközi Debussy-irodalom igen kiterjedt, ezért csak néhány alapvető fontosságú munka megemlítésére van mód e helyütt. Az életrajzok közül hármat emelnék ki. Az egyik Léon Vallas nevéhez fűződik (*Claude Debussy et son temps*) a másik Edward Lockspeisertől származik (*Debussy: His Life and Mind I-II*), a harmadikat pedig François Lesure írta (*Claude Debussy. Biographie critique*).

Gazdag a műveit analizáló irodalom is. A címek és kutatók közül szubjektív választás alapján sorolok fel néhányat. Érdekes írásokat tartalmaz Debussy zenéjéről általában a Simon Trezise közreadásában megjelent *The Cambridge Companion to Debussy* című tanulmánykötet. Ebből elsősorban Mark DeVoto, Boyd Pomeroy, Caroline Potter és Arnold Whittall tanulmányai keltették föl érdeklődésemet. Roy Howat *Debussy in proportion* című könyvében aranymetszés-arányokat mutat ki a zeneszerző számos kompozíciójában. Howat-nek köszönhetjük a Prelúdok két kötetének a legutolsó Debussy-összkiadás részeként megjelent közreadását is. Debussy művészetét a szeriális zenére alkalmazott módszerek segítségével analizálja Richard S. Parks *The Music of Claude Debussy* című műve. Hasonló szellemben íródott Allen Forte tanulmánya is: *Debussy and the Octatonic*. Különleges helyet foglal el a Debussy-irodalomban

Stefan Jarocinski könyve *Debussy. Impressionisme et symbolisme* címmel, mely szerencsés ötvözete életrajznak, művészettörténetnek, esztétikának és elemzésnek. Vladimir Jankélévitch könyve – *Debussy et le mystère de l’instant* – elsősorban esztétikai oldalról vizsgálja Debussy zenéjét s annak sokféle jelentéstartalmát. Érdekes lehet még a Debussy iránt érdeklődő számára a François Lesure által összegyűjtött és közreadott *Claude Debussy: Lettres 1884-1918* című kiadvány.

Magyar nyelven Ujfalussy József Debussy-életrajza óta – melyet 1959-ben adtak ki – nem jelent meg semmilyen átfogó monográfia a zeneszerzőről. Ennek igencsak hiányát érezhetjük a 21. század elején. Debussy összegyűjtött írásai és zenekritikái Fábíán László fordításában láttak napvilágot *Croche úr, a műkedvelők réme* címmel. Ujfalussy József egyébként – könyve mellett – számos publikációjában foglalkozott Debussy művészetével. Legutóbb ő és Fazekas Gergely adott közre néhányat Debussy leveleiből és interjúiból a *Muzsika* című folyóiratban. Fazekas Gergely 2005-ből származó zenetudományi szakdolgozata és nem sokkal későbbi tanulmánya – *Egy arabeszkfogalom és zenei konzekvenciái* – új szint hozott a magyarországi Debussy-kutatásba

II. Felhasznált források

Debussy zongorára írott prelűdjeinek elemzésével Magyarországon ez idáig csak néhány kutató, Szelényi István, Ujfalussy József, Póczonyi Mária és Frank Oszkár foglalkozott részletesebben. Szelényi meglehetősen korán, már az 1940-es évek elején közreadta a *Préludes* I. kötetének elemzését. Póczonyi Mária munkája – *Játékdoboz. Debussy zenéjéről* – mindmáig a legteljesebb magyar nyelvű analízise Debussy prelűdjeinek. Frank Oszkár négy Debussy-prelűd elemzését jelentette meg *Debussy harmóniák* című könyvében. Analízisei inspirálólag hatottak saját elemzéseimre.

A Debussy zongoraműveit vizsgáló gazdag irodalomból elsősorban E. Robert Schmitz *The Piano Works of Claude Debussy* és Frank Dawes *Debussy Piano Music* című munkáira támaszkodtam. A különböző folyóiratokban és tanulmánykötetekben megjelent elemző írások közül Robert Orledge *Debussy's Piano Music* című tanulmányát tartom nélkülözhetetlennek. Hasonlóképpen fontos információkat tartalmaz Roy Howat írása is, mely az új Debussy-összkiadás Prelűdöket tartalmazó kötetének előszavaként olvasható. Az újabb keletű irodalomból megemlítendő még Paul Roberts *Images. The Piano Music of Debussy* című könyve.

III. Kutatási módszer

A Debussy-zene elemzésének nehézségét az adja egyfelől, hogy stílusa még látszólagos egységessége ellenére is meglehetősen heterogén, többrendszerű. Harmóniavilága funkciós-tonális, modális és egyéb elemek keveredéséből jött létre. Sokféle hangsort használt. Formái ugyan a klasszikus formavilágból nőttek ki, de teljesen szuverén módon teremtette újjá mindazt, amit a múltból magáévá tett. Zenéje ugyan mindvégig tonális elkötelezettségű, de a tonalitás fogalmát elődeihez képest nagymértékben kitágította, gazdagította.

A probléma másik fele abból adódik, hogy minél inkább korban hozzánk közelebb álló zeneszerző műveit elemezzük, annál többféle elmélet, megközelítési mód létezik az adott komponista zenéjét illetően. A zeneelméleti és formatani terminológia általában szegényesnek bizonyul mindazon jelenségek leírására, amelyekkel az élő zenében, egy-egy zeneszerző műveiben találkozunk. Fokozottan érvényes ez az időben hozzánk közelebb álló zeneszerzők műveire.

Elemzéseimben iskolai tanulmányaimra és két évtizedes zeneelmélet tanári tapasztalataimra támaszkodtam. De nem hagyhattam figyelmen kívül a fentebb már említett hazai és külföldi elemzők eredményeit sem.

A Debussy-prelűdökkel foglalkozó irodalom jelentős része hangversenykalauz módjára csupán az egyes darabok hangulatával, inspirációs hátterével, a zeneszerző által adott címekkel foglalkozik, s csak kevesen analizálják részletesen az egyes hangokat és a zenei formákat. Még kevesebben vannak azok, akik a Debussy előtti zene felől közelítve, hagyományos összhangzattani és formatani terminológiát használva próbálják megfejteni hangjait és formáit. Ezt a viszonylagos űrt szerettem volna munkámmal betölteni.

Disszertációm első fejezetében azt vizsgáltam, milyen szerepet töltenek be Debussy életművében a zongorára írott művek, illetve a zongoraműveken belül milyen súllyal van jelen a Prelűdök két kötetének 24 darabja. A második fejezetben először a Debussy-prelűdök inspirációs forrásait és stílári rétegeit próbáltam feltérképezni, majd kottapéldák segítségével azt kívántam megvilágítani, hogyan írt Debussy zongorára. A harmadik fejezet tartalmazza a Prelűdök részletes elemzését, melyben főleg a darabok keletkezésének körülményeivel, összhangzattani és formai vonatkozásaival foglalkoztam. A negyedik fejezetben rendszereztem megfigyeléseimet, és összevettem azokat mások kutatási eredményeivel. Az ötödik fejezet rövid összegzés.

IV. Eredmények

Disszertációm megírásának fő célja az volt, hogy a tőlem telhető legpontosabb módon meghatározzam, milyen mértékben kötődött Debussy formálása, ritmikája, harmónia-, és dallamvilága, tonalitás-fogalma, stb. a korábbi zenei hagyományokhoz, illetve milyen vonatkozásokban és mértékben távolodott el azoktól.

Meg akartam tudni, hogy a Debussy zenéjéhez kapcsolódó egyes sztereotípiák megállják-e a helyüket. Szerettem volna azt is feltérképezni, hogy Debussy muzsikája – még ha csak zongoraművei egy részét vizsgáljuk is – milyen forrásokból táplálkozik, hogyan és milyen mértékben kötődik a zenei múlthoz, és mit tartogat a jövő számára.

Kutatásaim eredménye a következőképpen összegezhető:

1. Debussy életművében igen fontos szerep jut a zongorára írott műveknek.
2. A zongoraművek között jelentős helyet foglal el a *Préludes* két kötete.
3. A *Préludes* kötetei kicsiben tartalmazzák Debussy zenei stílusának minden lényeges elemét.
4. A *Préludes* darabjai sokféle – zenei, irodalmi, képzőművészeti – inspirációs forrásból táplálkoznak.
5. Sokféle zenei hatás is tükröződik a darabokban.

6. A művek építenek a zenei hagyományokra, de az újító szellem is erőteljesen jelen van bennük.
7. Debussy harmóniai túlnyomórészt hagyományos, tercépítkezésű hangzatokból állnak, a *Préludes* darabjai határozott tonalitással bírnak.
8. Dallamvilága sokrétű, melybe úgy az arabesk-, mint a hagyományosabb dallamosság is belefér.
9. Debussy ritmikája nem elmosódott, hanem nagyon is plasztikus és differenciált. Zömmel hagyományos metrumokat használ.
10. Formái a Prelüdökben nem tagadják meg a klasszikus hagyományokat, hanem rendkívüli szabadsággal, egyéni módon gondolják tovább azokat. Ugyanakkor modernebb tendenciák is érzékelhetőek.
11. Debussy két prelúd-sorozata nem áll előzmények nélkül a zeneirodalomban.
12. A *Préludes* két kötete alapvető fontosságú mű a 20. századi zongoramuzsika történetében.

V. Kutatási tevékenység

Kutatásaim eredményét eddig még sem szóban, sem írásban nem volt alkalmam közzétenni. Főiskolai előadásaimon azonban már elhangzottak belőle részletek.